

Vladimir Ilić
Miroslav Keveždi

Temerin – Vajdaság jelene vagy jövője

Tartalom:

A kutatás összefoglalója

Előszó

Temerin község

Az incidensek jegyzéke, álláspontok, megoldási javaslatok

Mennyire hajlandóak Temerin polgárai beszélni az incidensekről

Temerin és Újvidék, (nem) hátrányos megkülönböztetés, álláspontok az incidensek problémájának megoldásáról

A nemzeti veszélyeztetettség érzésének összefüggése az incidensekkel

Reakciók az incidensekre

Polgárórség

Következtetés

Függelék:

Metodológiai megjegyzések és a terepi tapasztalat

Összefoglaló:

A nemzetek közötti viszonyok helyzete a temerini községben volt a témája a 2012. áprilisában elvégzett kutatásnak, melynek a Civil Társadalom-fejlesztési Központ (CRCD) volt a hordozója, a Nyílt társadalomért Alap támogatása mellett, partnerségben Vajdaság AT képviselőházával. Ezt a Dél-bácskai községet (28 ezer lakosával) az abszolút szerb etnikai többség és a jelentős számú magyar kisebbség közötti érzékeny viszonyok jellemzik, ami az utóbbi évtizedekben sokszor a tetőpontján volt, a csaknem folyamatos etnikai incidensek közepette. A viszonylag homogén magyar etnikum határán fekszik, Újvidék közelében, Šešelj Nagy-Szerbiájának és a jobbra radikalizálódott szerb ifjúságnak a székhelyénél, amely nagy migrációs megrázkódtatásoknak volt kitéve az elmúlt több mint két évszázad alatt, ezért Temerin egyfajta lakmusza a múltbéli, jelenlegi és a jövőbeli etnikai összetűzéseknek Vajdaságban. Az utolsó nagyobb migrációs hullám, amelyet a horvátországi és a boszniai háborúk idéztek elő, hozzájárult a szerb lakosság számának jelentős emelkedéséhez, valamint a szerb és a magyar közösség, elsősorban pedig a fiatalok közötti éles elhatárolódásához.

A nemzetek közötti incidensek erős hulláma (fizikai támadások, verbális támadások és fenyegetések, grafitik, nacionalista plakátok, egyházi javak, emlékművek és temetők meggyalázása és megrongálása, magántulajdonban levő javak pusztítása) 2003-2005 között volt, de az incidensek szinte folyamatosan megmaradtak 2008 és 2012 között is.

Amikor a megkérdezett temerini polgárok az incidensek előidézőiről és okairól beszélnek, akkor elsősorban az alkoholfogyasztást és a kábítószeres használatát emlegetik a fiatalok gyülekezőhelyein, a nacionalizmust a válaszok megadásakor sokszor figyelmen kívül hagyják. Ez még egy bizonyítéka annak, hogy az etnikai nacionalizmus Szerbiában politikailag „normalizált”, az emberek mindennapjait és szociális életét annyira átszötte, hogy láthatatlanná vált. Amit mindkét nemzet soraiban észlelnek az a szélsőséges csoportok (Obraz, Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, Nemzeti Arcvonal) ténykedése a lokális közösségükben. A polgárok érzékelése szerint nincs egyértelmű kapcsolat a jobboldali erőszakos szélsőségesek és a többségi vagy kisebbségi csoportok politikai pártjai között.

A nemzetek közötti viszonyokat jobbnak látják a szerb beszélgetőtársak, mint a magyarok: a megkérdezett szerbek 39 %, a magyaroknak pedig 52 % szerint súlyos, feszült a többség és a kisebbség közötti viszony.

Másrészt, a temerini szerb polgárok jóval borúlátóbbak a nemzetük jövőjét illetően a Vajdaságban, mint magyar szomszédjaik. Csak a megkérdezett magyaroknak a 13 % látja úgy, hogy saját nemzetének a kilátásai rosszak, míg ez a megkérdezett szerbek körében ez jóval nagyobb: 35 %.

A nemzeti veszélyeztettség (helyi vagy szélesebb regionális keretekben) érzése, legyen megalapozott vagy nem, azzal a következménnyel jár, egyrészt, hogy sok magyar nem válaszolt őszintén a feltett kérdésre, másrészt, a megkérdezett szerbek rendkívül széles körében elterjedt a sovinizmus. Ezt világosan illusztrálja a kutatás egyik kulcsfontosságú eredménye: a megkérdezett szerbek 47 % azt gondolja, hogy túl sok jogot adtak a kisebbségeknek, a magyaroknak viszont csak a 18 % áll ki a külön kisebbségi jogok mellett.

Az állami, a tartományi és a lokális hatalmi szervek valamint a civil tényezők reagálásai a temerini eseményekre rendkívül eltérőek. Az ügyészség lassan reagál, a bűncselekmény legyenyhébb minősítésével, a rendőrség viszont sokkal eredményesebb, aktív és büntető szándékkal lép fel. A tartományi hatalmi szervek jórészt tisztában vannak a környezet törékenységevel és az etnikumközi feszültséggel. Velük együttműködve a helyi és a civil tényezők megpróbálnak tenni valamit, mindenképp a fiatalok közötti etnikai távolságtartás megszüntetése érdekében.

Temerin problémáját talán a legkönnyebb megérteni komparatív keretben, a jobboldali szerb sovinizta szélsőség problémájaként, amely az újvidéki külvárosi negyedekben burjánzik. Ha Veterniken vagy Futakon (sovinizált újvidéki peremvárosi negyedek) nagyobb számban élneek nemzeti kisebbségek, akkor azokban is hasonló incidensek történnének, mint amelyek Temerinre jellemzők.

Előszó

Szerbia és Belgrád szinte nem hallott a több éve tartó temerini etnikai incidensekről. Ezekről a vajdasági lapok, a *Dnevnik* és a *Magyar Szó* ír, a Vajdasági RTV-ban jelentik, foglalkoznak vele egyes szerbiai és magyarországi szakosított hírportálok is. Ezekre az incidensekre, mint ahogy látható lesz, reagálnak a hatalmi szervek, de nemzetközi szervezetek is. Szerbia közvéleménye a mind szűkösebb erőforrások elosztására összpontosul, elhanyagolva ezt az endémiás problémát.

Ez a község különösen 2004. márciusában történt incidensek miatt hívta fel a nemzetközi szervezetek érdeklődését, amikor a Koszovói etnikai erőszakhullám áttevődött Vajdaságra. Az államnak 2004-ben és 2005-ben csaknem két évre volt szüksége ahhoz, hogy lépjen az ügyben, az Európa Tanács és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) többszöri nyomására. Az intervenciók után az akkori Szerbia és Montenegró kormánya 2005. november 2-án különbizottságot alakított a vajdasági etnikai indíttatású incidensek visszaszorítására. Először a rendőrség eredményesebb munkája következett, majd az ügyészségé és a bíróságé, ami néhány évben az etnikai incidensek számának csökkenését eredményezte Temerinben és egész Vajdaságban.¹

Az utóbbi hónapokban Temerint újra elárasztották az etnikai összetűzések. Megalapozott a tapasztalatra épülő félelem, hogy tekintettel a környezet sajátosságaira, Temerin időszakonként ismétlődő, nemzeti alapú erőszakhullámnak van kitéve.

Ugyanis, 2011. őszén Temerinben az incidensek új sorozata kezdődött, amely magába foglalt számos fizikai összetűzést szerb és magyar nemzetiségű fiatalok között (ez alkalommal először történt meg, hogy a magyarok fiatalok voltak a támadók, és nem csak megtámadottak) és több létesítmény megrongálását. A rendőrség és a többi illetékes állami és tartományi szerv ekkor gyorsabban és aktívabban reagált, mint korábban.

2012. januárjában újabb nemzeti alapú incidensekre, fizikai erőszakra, gyűlöletszító és kirekesztő falfirkák kiírására került sor.

Bátorító, hogy a rendőrség gyorsan felfedte a támadókat 2011. decemberében történt incidensekben. Aggodalomra ad okot viszont az, hogy szabálysértési eljárásban fejenként 25 napi börtönbüntetést kaptak. Alapos a félelem, hogy az újvidéki Felsőbb ügyészség, akár csak egyes korábbi esetekben (amikor 2003-2005 között Vajdaságban növekedett etnikai incidensek száma) nem fogja hivatalból reagálva alkalmazni a BTK 317. szakaszát (nemzeti, vallási és faji gyűlöletszítás és türelmetlenség szítása).

További kihívást jelent ebben a pillanatban az anyaország külpolitikai irányváltása (Magyarország

¹¹A CRCD erről időleges publikációiban

tájékoztatót: http://cdcs.org.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=13&dir=DESC&order=date&limit=20&limitstart=20

fokozott diaszpóra iránti figyelme), aminek következményeként radikalizálják álláspontjaikat a vajdasági magyarok egyes politikai szereplői: például Zsoldos Ferenc, a Magyar Nemzeti Tanács képviselője 2012. január 13-án, a Magyar Szó napilapnak kijelentette, hogy “több száz nemkormányzati szervezet támogatja Magyarország kormányának nemzetépítő politikáját”, Csizmadia László, a Civil együttműködési fórum képviselője pedig a “magyar nemzet szuverenitását” hangsúlyozza.

Az Obraz szerb fasiszta szervezetnek nagy befolyása van Temerinben. Másrészt, helyi magyar fiatalok fényképeit is lehet látni nyilas-fasiszta egyenruhában. Temerin a vajdasági nemzetek közötti viszonyok egyfajta lakmusza. Ha ezek a viszonyok Temerinben stabilak, akkora azok kevésbé vagy inkább stabilak, sőt jók is egész Vajdaságban. Ha incidensek vannak Temerinben, akkor nem jelenti okvetlenül azt, hogy azok kiterjednek más többnemzetiségű környezetekre. Kockázat persze mindig létezik, különösen szem előtt kell tartani a potenciális erőszakhullám áttérjedésének a lehetőségét különböző oldalról és távolságokról, Újvidékről, Koszovó és Metohijáról, sőt Magyarországról is. Ez a tanulmány a temerini községben történt etnikai incidensek sajátosságainak vizsgálatával foglalkozik. Létrejöttének alapja a Civil Társadalom-fejlesztési Központ (CRCD) tizenöt évi munkája a nemzetek közötti viszonyok javításán és a szerbiai kisebbségek jogainak megvalósításán.

2012. májusa

Temerin község

Temerin kulcsa a nemzetek közötti viszonyoknak Vajdaságban, egyfajta lakmusza a nemzetek közötti viszonyoknak szélesebb területen.

Temerin törékeny és különleges szerepében, mint a múltbéli, a mostani és a lehetséges jövőbeli etnikai összetűzések legfontosabb érzékelője szempontjából két momentum fontos:

1. Temerin a bácskai Tiszamente vidékétől, Kanizsa községtől (ahol jelenleg a lakosság 90 % magyar) Zenta községen keresztül (a magyarok részaránya 82 %), Adán (70 %) és Óbecsén (49 %) átnyúló, viszonylag homogén magyar etnikai nemzettest legdélebbi részén fekszik, ami a temerini magyar lakosság körében egyfajta határőrvidékre emlékeztető állapotot és vele járó harci mentalitást is okoz.

Tekintettel erre a körülményre és Újvidék közelségére, amely a szerb sovinizmus melegágya és a „virtuális Nagy-Szerbia” központja, kialakít a szerb lakosságban, különösen a fiatalok körében, ugyanilyen határőrvidéki, harcias mentalitást, mely egyébként nem jellemző Vajdaságra. A

kilencvenes években Temerin község, Zimony község és Mali Zvornik mellett az egyetlen község volt Szerbiában, amely teljesen a szélsőjobb Szerb Radikális Párt irányítása alatt volt. Tekintettel a nagy számban itt élő magyar lakosságra, ez azt jelenti, hogy csaknem minden felnőtt szerb nemzetiségű polgár akkor a radikálisokra szavazott.²

2. A migráció és a betelepítés nagymértékben befolyásolta Temerin lakosságának nemzetiségi összetételét. A török hódoltság előtt (XVI. század) Temerin magyar falu volt. A szerbek a török uralom alatt (1530. és 1699. között) képezték a lakosság nagy többségét. A magyarok 1770. és 1780. között kezdtek újra idetelepülni. A szerbek 1610 lakossal és 210 családdal 1800-ban elhagyták a falut és Temerintől húsz km-re keletre új települést alapítottak (Đurđevo). Elköltözésük oka az volt, hogy elutasították a követelésüket, hogy a települést csatolják a sajkási katonai körzethez, amelyben a szerbek szabad paraszt-katonákként, a magyar nemesség iránti feudális kötelezettségek nélkül szolgáltak. Ezzel Temerin szerbek nélkül maradt, egészen 1920-ig. Egy elég elfogult (osztrák)-magyar népszámlálás szerint 1910-ben Temerinben gyakorlatilag csak magyarok éltek.

Az 1920-as években megtörtént a betelepítés, hogy növeljék a szláv népesség arányát a magyarsághoz képest: üres területen két települést hoztak létre – az első Staro Đurđevo volt (amely most a temerini község négy helyi közösségének egyike) melyet köznyelven Kolóniának neveznek (Temerin nyugati része, melyet a központtól és a keleti résztől vasút választ el). A másik etnikailag homogén szerb telepes falu, Szöreg volt. Járek faluban szinte kizárólag németek éltek, akiket 1944-ben táborokba zártak, majd elűztek, házaikba Bosznia és Hercegovinai szerbeket költöztettek.

A kilencvenes évek jugoszláv örökségért folytatott háborúi újra lényegbevágóan megváltoztatták Temerin lakosságának nemzeti összetételét: a kis községbe több mint kilencezer menekült érkezett, akik közül ötezren itt maradtak, rokonainál, barátainál. Ők Újvidék közelsége miatt nem folytatták a vándorlást, hiszen a kereseti lehetőséget nyújtó nagyváros Temerintől húsz, Járektól pedig 12 km-re van.³

Ezek a változások következtében a lakosság száma jelentősen megnövekedett, illetve gyarapodott a szerb lakosság aránya az összlakossághoz képest. Jelenleg Temerin községnek 28 ezer lakosa van⁴, 64 % szerbek képezik, a magyarok pedig 30 % (abszolút számokban kifejezve 18155 szerb és 8341 magyar lakosa van).

Temerin település nemzeti összetételét nézve szintén többségben vannak a szerbek, akik az összlakosságnak az 50 % képezik, míg a magyarok részaránya 43 % (abszolút számokban pedig 9660 szerb és 8187 magyar).

² Temerin községről és helyi közösségeiről több adathoz lehet jutni a hivatalos honlapokon: www.temerin.rs, www.backijarak.info, www.starodjurdjevo.com, www.temerinski.info

³ Temerin és Újvidék között városi buszjárat közlekedik, úgyhogy sokan, akik nem mezőgazdasággal foglalkoznak Újvidéken dolgoznak.

⁴ A 2002-es népszámlálás szerint

Temerin község oktatási hálózata magába foglalja az iskoláskor előtti intézményt, négy általános iskolát, és a Lukijan Mušicki középiskolát, amelyben szerb és magyar nyelven folyik a tanítás. A négy elemi közül kettőben van tanítás magyar nyelven is.⁵ A helyi rádió két nyelven sugározza műsorát, és megjelenik a szerb nyelvű Dijalog helyi lap és a magyar nyelvű Temerini Újság.

Az incidensek jegyzéke, álláspontok, megoldási javaslatok

A temerini incidensek összefüggésben vannak az általános vajdasági állapotokkal és sajtóságos körülményekkel.⁶ Számuk ingadozását befolyásolják szélesebb összefüggésű körülmények is: a kisebbségek elleni erőszakhullám Vajdaságban, Belgrádban és Közép-Szerbiában, kapcsolatban van a szerb népesség koszovói 2004. március 17-ei üldöztetésével, Koszovó függetlenségének kikiáltása 2008. február 21-én sem hagyhatta Temerint érintetlenül. Másrészt, egyes tényezők hosszantartóbb időtartamú jelenségre utalnak: az incidensek száma Temerinben, akár csak egész Vajdaságban már 2003-ban növekedett, még a koszovói erőszak-cselekmények előtt.⁷ Más évek, mint például 2007. szokatlanul nyugodtak voltak. Egyoldalú lenne a helyzet megnyugvását négy feltétel nélküli és tizenegy feltételes börtönbüntetés kiszabásával magyarázni a Nemzeti Arcvonal vezetőire és tagjaira 2006. novemberében. Másrészt, más környezetek tapasztalata azt mutatja, hogy a legális megtorló intézkedések alkalmazása jelentős hatással van az incidensek csökkenésére.⁸

A temerini elmondásai szerint az incidensek a kilencvenes évek kezdetén indultak: „senki nem állítja, hogy nemzeti indíttatású incidensek addig nem léteztek, de a korábbi hatalom azt képes volt ellenőrzés alatt tartani. Ezt a rendőrség megoldotta. Aztán jöttek a kilencvenes évek, és minden megváltozott. A kilencvenes évek előtt nem léteztek klubok, ahová csak szerbek, vagy csak magyarok jártak. Minden közös volt. Egy társadalom volt. Aztán jöttek a kilencvenes évek, és minden megváltozott. 91”-ben 12 ezer magyar volt, 92”-ben 8300. Elmentek, elköltöztek Magyarországra és tovább. Ebben az időben megváltozott a lakosság aránya. 90-ben fele-fele volt. Akkor jöttek a menekültek. 96”-ig tízezer menekült jött Temerinbe. Hátzren továbbra is itt élnek. Nem állítom, hogy mindegyikük problémát okoz, többségük elfogadja a másságot. De amikor a magyarok kisebbségbe jutottak...”

⁵ <http://www.temerin.rs/obrazovanje.aspx>

⁶ Az adatokat a Vajdasági RTV, az Árgus szervezet, a Hungarian Human Rights Foundation, Obraz, a szentamási Emberjogi Központ, a Civil Társadalom-fejlesztési Központ (CRCD), a VajMa, a tartományi közigazgatási szervek és Vajdaság AT, Temerin önkormányzat és intézményeinek honlapjairól valamint a Dnevník, Magyar Szó és a Novosti nyomtatott kiadványaiból, valamint a terepi beszélgetések folyamán lettek összegyűjtve.

⁷ http://cdcs.org.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=16&Itemid=60

⁸

A Susek faluban élő szerbek, a Beocsin községből, éveken keresztül megverték a Lug falusi szlovák szomszédjaikat. A verések hirtelen megálltak miután kiszabták az első börtönbüntetést z elkövetőkre.

Az etnikai indíttatású incidensek számának jelentős emelkedésének időszakában (2003-2004), a Tartományi Képviselőház nemzetek közötti kapcsolatokkal foglalkozó bizottságának a jelentése szerint 178 inter-etnikai incidenst jegyeztek. Ebből 82 esetben a károsultak magyarok voltak, 19 esetben horvátok, 15 esetben szerbek, 14 esetben albánok. Továbbá áldozatok voltak 12 esetben romák, hét esetben zsidók, hat esetben szlovákok, három esetben ruszinok, két esetben pedig askalik.

A nemzetek közötti kapcsolatokkal foglalkozó bizottság ez a két év alatt hat típusú incidenst különböztetett meg: falfirkálást(2003-ban négy eset, 2004-ben 35), nacionalista plakátokat (2003-ban négy, 2004-ben egy sem), egyházi javak, emlékművek és temetők meggyalázása és megrongálása (2003:12, 2004: 30), magántulajdonban levő javak pusztítása (2003:7, 2004:17), verbális támadás és fenyegetés (2003:12, 2004:50) és a faji megkülönböztetés egyetlen esete 2003-ban.

Másrészt, a magyar politikai pártok vezetőitől kapott adatok szerint 2004-ben és 2005-ben mintegy hatszáz olyan incidens volt, amelyek Vajdaságban élő kisebbségek ellen irányultak.

Minden esetre, Szerbia és Montenegró államközösség nemzetközi, elsősorban az Európa Tanács, nyomására 2005-ben alakított bizottsága után az incidensek száma hirtelen csökkent.

Marad az incidensek „sötét számának” a kérdése, vagyis azok valódi száma, mivel közülük sokat nem jelentettek be. Az egyik temerini adatközlő szerint „és akkor ezek az incidensek, az egymásközi verekedések, elhúzódtak 2006. elejéig. Például itt beszélünk a verekedésektől, amelyek rendszerint hétféteken történtek. Úgy gondolom, hogy ezeknek a verekedéseknek a tíz százaléka sem tisztázódott, de a közvéleményt sem értesült róluk. Én úgy gondolom, hogy még a belügyminisztériumnak sincsenek pontos adatai arról, hogy valójában mi is történt, mert sok ilyen esetet nem jelentettek fel”.

Mi is történt a helyzet megnyugvásáig?

2003. augusztus 30-án megjelent a „Halál a magyarokra” grafiti „Szerb csetnikek” aláírással;

2003. szeptember 21-én öt szerb fiatal megvert két magyart a Pivarium vendéglőben;

2003. december 5-én autólakkal lefestették Kovács Antal magyar költő emlékművét, akár csak a Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület székházának bejárati ajtaját;

2004. február 4-én eltörték a temerini Történelmi Múzeum kétnyelvű feliratát;

2004. április 9-én Csorba Béla magyar politikus ajtaja előtt kést talált, az üzenettel, hogy „Leszúrunk benneteket”;

2004. április 19-én egy házra magyarellenes grafitit írtak;

2004. szeptember 27-én a Műszaki iskola szerb tanulói megverték két magyar nemzetiségű iskolatársukat;

2004. szeptember 28-án ennek az iskolának mintegy harminc tanulója, egyesek közülük bejzból ütőkkel, sértegették magyar nemzetiségű iskolatársaikat, nacionalista parolák közepette;

2005. június 11-én, egy szerb nemzetiségű arra figyelmeztetett egy csoport fiataalt, hogy ne beszéljenek magyarul az utcán, ütésváltásra és tettelegességre került sor.

Egy szerb fiatal kegyetlen bántalmazása Temerinben öt helybéli magyar részéről bírósági tárgyaláshoz vezetett, amelyben a tetteseket gyilkossági kísérlet miatt összesen 61 évi börtönbüntetésre ítélték. A már elhunyt áldozat kijelentette, hogy a gyilkossági kísérletnek nem volt nemzeti előjele. A számos akció volt a „temerini ötös” büntetésének a csökkentésére, ami lényegesen befolyásolta a különböző szerb és magyar tényezők viszonyát, de a településen és a temerini községben élő polgárok viselkedését és hangulatát.

2007-es év viszonylag nyugodt volt;

2008. áprilisának végén két magyar fiataalt az utcán elvert a hasonló korosztályú szerb fiatalok nagyobb csoportja;

2008. június 14-én két magyart megtámadtak az utcán;

2008. június 17-én megjelent a „Srbija Srbima, Mađarima sekira” (Szerbia a szerbeknek, fejsze a magyaroknak) falfirka;

2008. június 27-én két szerb megvert egy magyar fiút;

2008. július 19-én beverték a Szirmai Károly MME ablakát és megrongálták a magyar nyelvű feliratot;

2008. november 7-én, néhány házon megjelent a „Smrt Mađarima” (Halál a magyarokra) szórólap.

Az incidensek folytatódtak a következő években is.

2009. márciusának végén szerb nemzetiségű fiatalok 15-16 fős csoportja megtámadott egy magyar fiatalokból álló öt-hat főt, számláló csoportot, követelve tőlük, hogy skandálják a „Koszovó Szerbia” parolát, amikor pedig a magyar fiatalok ezt elutasították, akkor ólomból készült ököllel („boxer”) és sörösüvegekkel támadtak rájuk;

Nem sokkal később meggyalázták a tájház előtt álló katolikus keresztet;

2009. december 14-én ellopták a magyar kisebbség zászlóját;

2010. január 18-án és 2010. január 25-én magyar nemzetiségű fiatalokat vertek meg, miután a tettesek megkérdezték tőlük, hogy milyen nemzetiségűek;

2010. február 11-én Temerin központjában szórólapokat raggattak ki amelyben arra figyelmeztetik a „szerb testvéreket és a szerb nővéreket”, hogy magyar szeparatisták egy csoportja, a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom tagjai, megtámadtak öt szerbet; más források szerint ugyanebben az incidensben húsz magyar fiatal vert meg két korosztálybéli szerbet; 2011. márciusában a helybéli sportlétesítményeket kiírták a „Smrt Mađarima, sejemo strah“ (Halál a magyarokra, félelmet

szítunk) és az „Ubij, zakolji, da Mađar ne postoji“ (Gyilkold, vágd, hogy magyar ne maradjon).

Az Obraz hazafias mozgalom (amelynek betiltásáról a tanulmány írása idején dönt Szerbia Alkotmánybírósága) 2011. júliusában tribünt szervezet Járekon, melyen a szervezet honlapja szerint mintegy kétszázan vettek részt, Temerin magyar lakosai szerint mintegy ötszázan voltak, sokan voltak a Lukijan Mušicki középiskola diákjai közül is; a tribün befejezése után „az Obraz tagjai zeneszó mellett, zászlókkal sétát tettek Temerin központjában, ami lelkesedést váltott ki a szerb lakosság körében”.

Temerini beszélgetőtársaink nyilatkozata szerint a tribün után egy harmincfős csoport a helybeli parkban gyülekezett, hogy megbeszéljék: hogyan üzzék el a magyarokat Temerinből, mert a szerbek veszélyeztetve vannak. Ez azon az estén volt, amikor az Obraz tribünjét tartották („ugyanazok az emberek, fiatal csapat, középiskolások”)

2011. szeptemberében öt magyar fiatal fémrúddal és láncokkal megvert négy velük egykorú szerbet; két héttel később megverték még egy szerb nemzetiségű fiatalot.

2011. december 23-án beverték az ablakokat egy korábban megsérült magyar fiatal apjának a házában, akit a VajMa hírportál értesülése szerint, folyamatosan megtámadtak a szerb nemzetiségű tanulók, ezért már nem jár iskolába, magánúton szándékozik befejezni a tanulmányait.

A gregoriánus naptár szerinti Karácsony napján, 2011-ben, megtámadtak egy idősebb magyar nemzetiségű asszonyt, aki az éjféli miséről ment hazafelé.

2012. Szilveszter éjjelén még egy személy megverték, aki életveszélyes sérülést szenvedett.

A juliánus Karácsony éjjelén megjelent a “Mađare pod led” (Jég alá a magyarokat) falfirka.

Mint már elmondtuk, nyilvánvaló, hogy az incidensek eltakart, sötét száma nyilvánvalóan nagyobb mint a felsoroltak összege; az informátor nyilatkozata szerint „Egeresi (Vajdaság AT képviselőházának elnöke – a CRCD megj.) szolgálatának megvan az esetek száma, azzal, hogy a reális szám ennél nagyobb...Magyar ismerőseim akik az erőszak áldozatai voltak, azt mondták, hogy megfenyegették őket, hogy ha feljelentik az incidenst az illetékes szerveknek, akkor „megkapják a magukét” Toldalékként: „Ott, ahol fizikai sérülés történt, azokban az esetekben eljárást indítottak”.

Mennyire hajlandóak Temerin polgárai beszélni az incidensekről

Itt nem a valós tájékozottságról van szó – a környezetben, amelyet vizsgáltunk „mindenki tud mindent”, hanem annak készségéről, hogy az incidensekről beszéljenek. Ennek a készségnek a

hiányában nincs cselekvési szándék azok megszüntetésére.

Arra a kérdésre, hogy „Az erőszakcselekmények mely eseteit ismeri” a feleletek első rangsorában a megkérdezettek 11 % elutasította a válaszadást, míg hét % szemmel láthatóan nem válaszolt ősztén azt mondván, hogy nem tud ilyen esetekről.⁹ Az összes megkérdezett 61 % megemlítette a verekedéseket, hét % a 2004-ben a szerb nemzetiségű fiatalon elkövetett kegyetlen gyilkossági kísérletet, amelyből született a „temerini ötös” esete, négy % a nemzeti alapon való sértegetést és így tovább. A nemzeti alapon való sértegetést és becsmélést, a válaszok mindhárom rangsorában, összességében megemlíti a megkérdezettek 14 %. Az „ötös” esetét a válaszok második és harmadik rangsorában, összességében csak a megkérdezettek alig valamivel több, mint két % említi – nyilvánvaló, hogy ez az eset sok szempontból kiválik, mert a válaszok nem halmozódnak gyakran a rangsorolás szerint. Ez vagy az egyedüli (egyben a legfontosabb) erőszakcselekmény a megkérdezett illető számára, vagy pedig „elvesz” a verekedések között. A többi válaszok elhanyagolhatóan vannak jelen, talán azért is, mert szétszórtak

Érdekes, hogy a megkérdezett nemzeti hovatartozásának szempontjából nincs jelentősebb különbség a válaszokban. Egyedül az érzékelhető, hogy a nemzeti alapon való diszkriminációt (habár az nem incidens, hanem esetleg létező megkülönböztetés) a megkérdezett magyaroknak a valamivel kevesebb, mint négy % említi, a szerb nemzetiségű válaszolók egy % képest.

Egyes válaszok megfogalmazása az említett kérdésre eléggé jellegzetes – a szerb nemzetiségű megkérdezettek a következő kijelentéseket teszik mint: verekedés a fiatalok között, magyar fiúk megverték egy szerb fiút, szerb fiút megverték a magyarok, szinte gyerekeket vertek meg a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom tagjai (több ilyen incidens volt), verekedések – kiskorú szerbeket vertek el a vármegyések, szerb gyereket vertek meg a parkban, itt a magyarok vannak kiváltságos helyzetben, mi (szerbek) viszont nem, nyársra húztak egy fiatalembert, karóba húztak a magyarok egy szerbet a piac mögött, a részeg fiatalok kölcsönös gyűlölködése és így tovább.¹⁰ Másik oldalról, a megkérdezett magyarok a következőképpen fogalmazzák: különféle utcai verekedések, a támadók mindkét oldalról valók, nem vagyok hajlandó idézni vagy kommentárolni, karácsonyi incidens, öt magyar megvert egy neppert, verekedés a középiskolában, verekedés a pékség előtt, néhány évvel ezelőtt a magyarok fejenként 15 évet kaptak, ami több mint amennyit egyesek a gyilkosságért kapnak, jól tájékozott vagyok, nincs igaza egyik oldalnak sem, szerb nemzetiségűek megverték egy magyar öregasszonyt aki a templomból ment hazafelé, a piacon néhány évvel ezelőtt megverték egy kábítószer-élvezőt, amiért túl magas börtönbüntetést kaptak (a magyarok), megverték egy gyereket (szintén magyar) aki elvesztette a szeme világát, egyeseket szigorúan megbüntettek, mert egy nemzeti kisebbség soraiból valók (nem akart konkrét

⁹ A százalékszámokat a jobb áttekinthetőség miatt egész számokká lettek kerekítve.

¹⁰ A válaszokat eredeti formában vannak, idézőjelek és lektori beavatkozás nélkül.

incidensekről beszélni), Temerin központjában megtámadtak egy embert, mert nem beszél jól szerbül, és így tovább.

A kérdésre, hogy „Hol történnek az incidensek, milyen helyzetekben és milyen helyeken? Miért? Miért nem történnek másutt?” a megkérdezettek 35 % a kávézókat és azok közvetlen környezetét említette, 11 % a parkokat, tíz % Temerin központját, hét-hét % az iskolákat és az utcát. A megkérdezett magyarok sűrűbben említették a kávézókat és Temerin központját, mint a szerbek (43 % a 32 % és 16 % a kilenc %-hoz, figyelemre méltó). Másrészt, a megkérdezett szerbek sűrűbben említik a parkokat az incidensek színhelyeként, mint a magyarok (13 % a két %). Szem előtt kell tartani, hogy a kávézók látogatóinak struktúrája nagyban átfedi magát azokkal, akik szabadidejüket (különösen az esti órákban) a parkokban töltik el, de a gazdasági momentum (az italért fizetni kell a kávézóban) ennek ellenére jelen van.

A megkérdezettek válaszaiban abból a szempontból nincs különbség a szerbek és a magyarok között, amikor az incidensek okainak és azok helyeinek az összefüggéséről beszélnek. Ritkábban említik a nacionalizmust, mint kiváltó okot, vagy más szóval ezt a válaszokban sokszor figyelmen kívül hagyják. Általában nézve az etnikai nacionalizmus Szerbiában „normalizálva” van, a múlttal való, máig meg nem történt szembesülés miatt, különösképpen a jugoszláv örökségért vezetett háborúkkal kapcsolatban. Másrészt, Magyarország és Szerbia együttes államközi erőfeszítései a szerbek és a zsidók 1942-es illetve a magyarok 1944-es tömeges legyilkolásának a demisztifikálására hozzájárul a vajdasági szerb és magyar közösségek és szervezeteik közelmúltig egymástól teljesen elválasztott „múlt-politikájuk” megnyugvásához. Azonban az egyszerű emberek mindennapi tapasztalatainak a síkján a nacionalizmus annyira belenőtt érzékelésük minden pórusába, hogy teljesen észrevétlen maradt. Emellett ez pszichológiailag kényes kérdés is, mert mindig magába foglalja a saját csoportja felelősségének kérdését. Ebből kifolyólag az incidensek okozójaként az alkohol- és drogfogyasztást említik: főként a kávézók, diszkók, klubok előtt. A politikai izgatás, a kábítószer, az alkohol, a fiatalok kimenői, isznak, parkok, iskolák, eldugott nem biztonságos helyek, ahol vannak narkósok, az esti órákban, szombaton, amikor kimenő van, az alkohol hatása, főleg éjszaka, ahol többen vannak, gyülekezőhelyek, kávézók, ahol van ital, este, amikor a gyerekek isznak, legtöbbször nyilvános helyeken alkohol és kábítószer hatása alatt. Egyes más környezetekben a rendőrség felelősségteljesebben végzi a munkáját, ezért ritkábban vannak ilyen esetek, legtöbbször az utcán, az elsődleges okok az ital és a kábítószer, úgy gondolom, hogy ilyesmi történik minden településen, az utcán, éjjel, alkohol és drogok hatása alatt és így tovább.

A kérdésre, hogy „Kik az incidensek kezdeményezői?” a megkérdezettek 40 % azt válaszolja, hogy „az ifjúság”, nyolc százaléka, hogy szélsőséges szervezetek (Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, Obraz, Nemzeti Arcvonal), három százalék, hogy azok „szurkolók, huligánok” és így

tovább. A megkérdezett magyarok négy % szerint az incidensek okozói „szerbek”, a szerb nemzetiségű megkérdezettek tíz százaléka szerint viszont az incidensek előidézői „magyarok”.

A kérdésre, hogy „Kik az incidensek kezdeményezői?” a megkérdezett szerbek és magyarok egyharmada azt válaszolta, hogy nem tudja. A tartalmasabb válaszokat adó szerb nemzetiségű megkérdezettek tíz % említi a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalmat, kilenc % a magyar politikai pártokat, hét % az ittas állapotban levőket, három % az ifjúságot, két % a nacionalistákat, és hét % általánosságban a magyarokat. A megkérdezett magyarok 13 % említi a szerb politikai pártokat, nyolc % az Obrast vagy a Nemzeti Arcvonalat, öt-öt % az ifjúságot és a „nacionalistákat” és így tovább. Az a válasz, amely az incidensek kezdeményezőikén „mindkét felet” hangsúlyozza, a megkérdezett szerbek négy %, a magyaroknak pedig két %. Érdekes kiemelni az említett kérdésre adott egyes válaszok megfogalmazását – a megkérdezett szerbek körében található: inspirálják egymást, politikusok (sikertelenek, olyanok, akik soha semmit nem értek el) ne tudja, nem látja, hogy léteznek bűjtatók, politikusok vagy emberek a magasabb körökből, szélsőséges csoportok vezetői, politikusok akik befolyásolják a gondolkodásmódot, politikusok, magyar jobboldaliak, különféle nemzeti jellegű szervezetek vezetői, azok akik alkoholt árusítanak kiskorúaknak és így tovább. A megkérdezett magyarok az incidensek ösztönzői között említik: a szülők, akik nevelésükkel hatnak, a szűkebb környezet, ők magasabb szinten vannak, piszkos üzleteléssel foglalkoznak, biztosan léteznek, de nem tudni, hogy kik, akik mások agyát tömik, jobboldali szervezetek egyikek és mások (Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, Obrast, és hasonló), gondolom, hogy politikai hátterük van – kapcsolat magyar és szerb pártokkal, jobboldali politikai pártok, nacionalizmus mint ideológia, környezet, kábítószer és alkohol, nacionalista politikusok és így tovább.

A kérdésre, hogy „Ki akadályozza a nemzetek közötti viszonyos stabilizálását?” nem adott választ a megkérdezett magyarok 39 % és a szerbek 31 %. A magyarok a szerbektől kevésbé hajlamosak azt gondolni, hogy nincs akadálya a nemzetek közötti viszonyok stabilizálására Temerinben: az, hogy senki se akadályozza a viszonyok javítását az előbbieket 11 % válaszolta, míg a másik félnek a 21 %. A magyar nemzetiségű válaszadók legtöbbször, az esetek 25 %, a szélsőséges politikai pártokat és szervezeteket okolják (a szerbekenél ez 14 %), utána az államot és hatalmat (kilenc %, akár csak a megkérdezett szerbekenél), utána az ifjúságot és a rendőrséget (4-4 %, a szerbekenél a megfelelő százalékszámok 0 és 12 % (!), a szerbeket (két %); a megkérdezett szerbek öt % a nemzetek közötti viszonyok stabilizálásának akadályát a nemzeti kisebbségekben látja.

A megkérdezett magyarok válaszaiban a következő megfogalmazásokkal lehet találkozni: nem akadályozza azt senki, hanem az állam nem dolgozik komolyan a megelőzésen, épp ezek a

jobboldali szervezetek, ebből egyedül ők prosperálnak, nacionalista politikusok, Szerbia kormánya, menekültek, nem akarják, hogy béke legyen, lehet, hogy a rendőrség fél, ezért nem intézkedik, lehet, hogy a hatalom is, a polgárok és a rendőrség tehetetlensége, a politikai pártok amelyek uszítanak és így tovább. A szerb nemzetiségű válaszdók körében a kérdésre, hogy „Ki akadályozza a nemzetek közötti viszonyos stabilizálását?” a következő megfogalmazásokkal lehet találkozni: senki se akadályozza, mindenki játssza a hülyét, senki nem akar tenni semmit, lehet, hogy a politikusok, ugyanazok a politikusok, megfelel nekik az ilyen helyzet, senki nem akadályozza, de ha valaki megpróbálja stabilizálni, akkor azt nem teszi megfelelőképpen, a médiumok, gondolom, hogy mindenkinek van része benne, az állam és benne élők, a pártok, a jelenlegi miniszterek, ők maguk (a szerbek és a magyarok), a revansizmus, emberek vagyunk, egyszerűen ilyenek vagyunk, fordítottak, és így tovább.

Temerin és Újvidék, (nem) hátrányos megkülönböztetés, álláspontok az incidensek problémájának megoldásáról

A Temerinben uralkodó helyzetet lényegesen befolyásolja Újvidék közelsége. Újvidék virtuális központja Šešelj egykori „Nagy-Szerbiájának”, jelenleg pedig a neonáci Nemzeti Arcvonal legerősebb erődje, amelynek tagjai két alkalommal, 2005-ben a Bölcsészettudományi Karon, 2007-ben, pedig Újvidék utcáin fizikailag megtámadták az antifasisztákat azok rendezvényein. Újvidék külvárosai Veternik és Futak képezik a toborzási bázisait a „szurkolói” jobboldali-szélsőséges destruktív bandáknak, amelyek a 2008. február 21-i zavargásokban tűntek ki, amikor a tagjaik felgyújtották az Amerikai Egyesült Államok belgrádi nagykövetségét. 2004. március 17-én és 18-án, a koszovói szerbek üldöztetése idején mintegy kétezer újvidéki huligán szétverte a tartományi kormány épületét és megpróbálta felgyújtani a romák és az askalik telepeit a Nagy és a Kis Rétet (Veliki i Mali Rit). Őket akkor a rendőrség hathatós akciójával sikerült megállítani, közben a lakótelepek roma lakosai két márciusi éjszakát gyerekeikkel a környező mezőkön töltöttek.

A másik oldalról a temerini község szerb nemzetiségű lakói gyakran hajlamosak arra, hogy helyi szinten leginkább a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalmat lássák. Ebben azonban tévednek: a vármegyések nincsenek jelen jelentősebben Temerinben, a húszegynéhány helybeli magyar neonáci más alapon szerveződik.

A temerini adatközlők szerint az etnikai incidensek ebben a községben szoros kapcsolatban vannak a közeli Újvidékkel. Mi a véleményük erről a megkérdezetteknek? A kérdésre, hogy „Az incidensek bármilyen módon kapcsolatban vannak-e az Újvidék felőli hatásokkal? Milyen kapcsolatban

vannak?” a megkérdezett magyarok 52 % és a szerbek 57 % azt mondja, hogy az incidensek nincsenek összeköttetésben újvidéki hatással, sem ottani szereplőkkel.

Sok megkérdezett nem tudja a választ erre a kérdésre, és csak a szerbek, és magyarok 13-13 % mondja, hogy létezik kapcsolat. A magyarok legtöbbször (hét %) az Obraz szervezetet említik, a szerbek (igaz csak szórványosan) pedig Nenad Čanakot az autonómista VSZL vezetőjét. Érdekes, hogy sehol sem említik a szerb és magyar nemzeti pártok újvidéki fiáit, és minden bizonnyal az említett pártok szervezetei valóban nincsenek semmilyen kapcsolatban az incidensekkel.

A kérdésre, hogy „Miben látják a megoldást az incidensekre? Hogyan meggátolni azokat? Ki kell, hogy ezt megtegye?” a megkérdezett szerbek 36 %, a magyaroknak pedig 27 % az incidensek megoldását elsősorban a rendőrség feladataként látja. Még a szerbek 27 % és a magyarok 25 % úgy gondolja, hogy ez más állami szervek dolga. A szülőket, mint tényezőket ebben a kontextusban említi a magyarok 11 % és a szerbek három %, az iskolát a magyarok öt % és a szerbek két %, és így tovább.

Egyes válaszok megfogalmazása erre a kérdésre jellegzetesek: ezeket az államnak kell megállítania, nekünk, pedig nincs olyan elnökünk, aki valami jót tenne a népéért, először le kell cserélni az államelnököt, annak kell megállítani, aki arra illetékes, egyetlen incidenst sem lehet teljes mértékben megoldani, leváltani Temerin község elnökét, szerbet hozni hatalomra és kivándoroltatni a magyarokat, mindenkit börtönbe zárni, és így tovább.

Rendkívül fontos külön probléma az etnikai incidensek kapcsolata egy esetleges érzékelt etnikai diszkriminációval a temerini községben. Eközben kevésbé fontos, hogy a diszkrimináció valóban létezik, a monitoring eredménye azt mutatja, hogy főleg nem létezik¹¹; ugyanis, a kollektív tudat tartalma egyfajta valóságként hat, még akkor is, ha nem tényeken alapul. A szándékosan szuggesztíven feltett kérdésre (hogy áttörjön a konformizmus akadálya) „Miben látszik a nemzeti diszkrimináció községében?” a magyarok 36 % és a megkérdezett szerbeknek pedig a 35 % egyértelműen azt válaszolta, hogy nincs diszkrimináció. A megítélést, hogy a magyarok vannak kiváltságos helyzetben a megkérdezett magyarok két % és a szerbeknek a tíz % állítja; hogy a szerbek vannak kiváltságos helyzetben azt a megkérdezett szerbek közül senki sem állította, a magyaroknak pedig kilenc % mondta. A más nemzetiségűek kerülését és a nemzeti megosztottságot (ami nem indikátora a diszkriminációnak, de ami a probléma megfontolásának egyik szemszögét mutatja) csak a szerbek említik, valamivel több, mint négy %. A megkérdezett szerbek hat % felrója a magyaroknak, amiért magyarul beszélnek nyilvános helyeken, és a magyarok 23 % és a szerbek 16 % olyan választ ad, ami arra az elképzelésre utal, hogy létezik diszkrimináció, de szétszórt és sokszor pontatlan megfogalmazásokkal.

¹¹ Ugyanakkor szándékosan figyelmen kívül hagyják a lényegében apró hibákat, mint az egynyelvű táblák ideiglenes kihelyezése; ezeket a hiányosságokat gyorsan korrigálták.

A megfogalmazások némelyikét érdemes megemlíteni – A szerbek mondják: hogy egész Temerin magyar színekre van festve, nem becsülik az egyházi ünnepeket (szerb újév), senki nem kaphat munkát ha nem tud magyarul, az elnök magyar és segíti a saját embereit, a magyarok és a szerbek csak sajátjukat foglalkoztatják, a magyar nemzetiségű tisztviselők-dolgozók nyelvi diszkriminációja, az aránytalan munkahely-elosztás az állami szolgálatokban, a kisebbségek előnyben részesülnek, ha a felettes az ő nemzetükből való, ez legjobban a foglalkoztatásban látszik, aránytalan a munkahelyek elosztása a nemzeti kisebbségek és a szerbek között, a jogokban amelyekkel a magyarok rendelkeznek, kezdve a jobb tantermekkel az iskolákban a sok egyéb jogokig, látszik a csoportosulásból és a forszírozásból – mindenki sajátját, az hogy az utóbbi években a magyarok vannak hatalmon, senki nem tesz semmit, lop mindenki, jobban védik a magyarokat, mint a szerbeket, nekik több joguk van, inkább úgy érzem, hogy diszkriminálnak, ha nem tudom a nyelvet, nincs munka, sok helyre, ahova belépsz először magyarul szólnak hozzád, ha bemegyek az üzletbe azt mondják jó napot, tessék, magyar nyelven, közben tudva levő, hogy ki szerb és ki magyar, szemtelenek és így tovább.

A megkérdezett magyarok erre a kérdésre válaszolva sokszor azt mondják: ebben a pillanatban ez nincs, ez Milošević idejében volt gyakorlat, amikor a magyarokat eltávolították az állami/közszolgálatokból, amikor nem írja magyarul, amikor nem foglalkoztatnak a közszolgálatokban, vannak bonyodalmak az adminisztrációs ügyintézésben az írásmódnál (latinbetűs/cirillbetűs), az állami szerveknél több szerb nemzetiségűt alkalmaznak, létezik nyelvi diszkrimináció is, úgy gondolom, hogy valójában nincs is, mesélik, hogy van, de én személyesen nem tapasztaltam, hallottam, hogy a rendőrök többször büntetik a magyarokat, kevesebb munka van a magyarok részére, nem minden esetben, nagyon nehéz volt a radikálisok idejében, most jobb, de dolgozni kell még rajta, egyenrangúban használni a magyar nyelvet, a magyaroknak nincsenek meg a Tito idejéből való jogaik, és így tovább.

A kérdésre kapott mindkét csoport jelentős számú tagjainak válaszaiból látszódik, hogy létezik egy meggyőződés arról, hogy diszkriminálják őket a foglalkoztatás terén (elsősorban az önkormányzati szervezetben és a közvállalatokban). Nem jelentéktelen azoknak a szerbeknek a száma, akik emellett felróják a magyaroknak, amiért nyilvános helyen, anyanyelvükön beszélnek vagy, mert nem tudnak jól szerbül. A környezetnyelv tanulásának a kérdése, valamint (véleményünk szerint kevésbé a kézség és inkább a módszer) az „államnyelv” tanulását itt úgy fedeztük fel, mint tipikusat Temerin számára is, nem csak a többi többnemzetiségű környezetekre, amelyeket a CRCDD Vajdaság-szerte vizsgált.

A kulcsfontosságú és rendkívül átütőerejű kérdés úgy hangzott, hogy „Mit szeretne, hogy megváltoztassanak a viselkedésükben a más nemzethez tartozók, hogy jobban érezze magát?” Hogy a más nemzetből valóknak nem kell semmit megváltoztatniuk a viselkedésükben, vagyis, hogy

elégedettek szomszédjaikkal, a magyaroknak a 14 %, a szerbeknek pedig a 19 % nyilatkozta. A más nemzetek iránti nagyobb tiszteletet kért a megkérdezett magyaroknak a 48 %, illetve a szerbek 18 %-a. A szerbek 10 %-a követelte, hogy a magyarok ne beszéljenek magyarul; hogy tanuljanak meg szerbül a 8 %-a; hogy alkalmazkodjanak Szerbiához, és ne gondolják azt, hogy a saját országukban vannak, a szerbeknek a 14 %, megkérdezett magyaroknak pedig a 4 % mondta; hogy a magyarok menjenek „vissza” Magyarországra azt a szerbeknek valamivel több, mint egy százaléka fejezte ki. Tekintettel a kérdés jelentőségére, több válaszadási megfogalmazást kellett felkínálni. Magukból a megfogalmazásokból látható a megkérdezett nemzetisége: hogy ne legyenek annyira önzők, hogy nézzenek egy kicsit minket is, hogy segítsünk egymáson ahelyett, hogy verekszünk és életeinket veszélyeztetjük, hogy ne beszéljenek szerb társaságban magyarul, mert mi nem értjük őket, ők viszont értenek minket, hogy ne tetszék magukat, hogy nem tudnak szerbül, közben tökéletesen tudnak, hogy ne tegyenek megjegyzéseket magyarul és ne vessenek, miközben mi nem értjük, legalább beszéljenek a mi nyelvünkön, hogy becsüljék az államunkat, a nyelvet, a vallást és a többit, ez most valahogy veszendőbe megy, állandóan másokra nézünk, saját értékeinket pedig elfelejtjük, tanulják meg Szerbia nyelvét, a teljes viselkedést és a nyelvet, ha van mondanivalójuk, akkor azt szerbül mondják, számomra ez a legfontosabb, a többire meg fáj a fülem, hiszen nem fognak ők megváltozni, ha már nem a saját államukban vannak hanem Szerbiában, hogy alkalmazkodjanak az államhoz melyben, ez esetben Szerbiához és ne érezzék úgy magukat mintha (jogok és törvény szempontjából) a saját országokban élnének és, hogy megértsék, mindannyian emberek vagyunk bármilyen nemzethez tartozunk is, ereszkedjenek a földre, ne garázdálkodjanak Temerinben, a viselkedésüket vagyis ne harcoljanak valamiféle a hatalomért, Szerbiát a szerbeknek – szerb a szerbért, aki szerb, szerb származású és nem indul a Rigómezei csatába..., hogy megértsék, hogy nem a saját országukban vannak így nem viselkedhetnek úgy, ahogy akarnak és nem kérhetnek maguknak túl nagy jogokat, tisztában kellene, hogy legyenek azzal, hogy nem a saját országukban vannak, vegyenek részt a társadalmi életben, ha már megkapták a lehetőséget, ne kérjenek túl sokat, mert, ha itt nem jó nekik, akkor menjenek vissza oda ahonnan jöttek, és konkrétan a magyarok ne formáljanak Szerbiából Magyarországot, hogy éveikhez mértén viselkedjenek, tanuljanak meg szerbül, mert Szerbiában élnek, és nem „Ugar-Finnországban”. Szerbiát a szerbeknek, szerb a szerbért, hogy becsüljék a polgárokat, úgy engem is, hogy becsüljenek engemet, úgy a többi polgárt is, de ez nagyon nehéz, mindaz ami minket zavar, például a viselkedésük, egyszerűen nem szeretem a más vallású embereket, szeretném, ha kiköltöznének, amint mondtam a tolerancia, hogy toleránsabbak legyenek, ismerjék meg a szokásainkat és minket, hogy megbecsüljék a másikat és, hogy még valaki beszél magyarul, elfogadni a történelmi tényeket. Járekon fogolytábor volt a második világháborúban, ahol hatezer emberünk szenvedett, Vajdaságnak nagy autonómiát kell adni és el kell törölni, vagy drasztikusan lecsökkenteni a

temeriniek büntetését, akik igazságtalanul vannak börtönben, egyenrangúként nézzenek bennünket, szeretném, ha más nemzetiségűek nagyobb érdeklődést mutatnának a többiek iránt, elég volt ötszáz évig, az utcán nem köszönnek, például ne nézzenek rám furcsán, ha elolvassák a nevemet, nem kérek más törvényeket csak olyan szinten legyek mint a többi polgár, szeretnék, ha saját polgártársaiként fogadnának el bennünket és ha nem diszkriminálnának, és így tovább.

A nemzeti veszélyeztetettség érzésének összefüggése az incidensekkel

Temerin polgárait megkérdeztük „Hogyan fogalmazná meg tömören nemzete jelenlegi helyzetét Vajdaságban?” A magyar megkérdezettek 38 %-a veszélyeztetettnek és nehéznek értékelte a vajdasági magyarok helyzetét, 36 %-a jónak mondta, a válaszok 14 %-a szétszórt volt, 12 % pedig nem akart vagy nem tudott válaszolni erre a kérdésre. Egyes megkérdezett, elégedetlen magyarok megfogalmazásaiból ki kell emelni: kisebbségi, a jogok szerint, eléggé kidolgozott a nemzeti gyűlölet, nem pedig az öntudat a szerbeknél, nem nacionalizmus, hanem nemzeti gyűlölet, kisebbségben vagyunk, ezért hallgatunk és tűrünk, kedvezőtlen az utóbbi időben, egyes esetekben egyenrangúak, valahol veszélyeztetettek, van diszkrimináció, nem éppen jó, ahogyan a politikusok ígéretnek, gettó, razzia, nem tudom mekkora mértékben, nagyon rossz, diszkriminált, mivel kisebbségben vagyunk nem bírunk lényegesen hatni egyes dolgokra, rossz, egyes kérdésekben nincs szavazati jogunk, és így tovább.

A kérdésre „Hogyan látja nemzetének jövőképét a közeljövőben?” a megkérdezett magyarok 41 % kedvező elvárásai vannak, 13 % rossz, 18 % nem remél változást, és így tovább. Szemmel látható az optimizmus túlsúlya.

A kérdésre „Hogyan értékeli a nemzetek közötti viszonyokat az Ön községében?” a megkérdezett magyaroknak az 52 % azt válaszolta, hogy a viszonyok veszélyeztetve vannak, nehezek és feszültek, 30 % szerint a nemzetek közötti viszonyok jók, és így tovább. A kérdésre, hogy „Mért gondolja ezt úgy?” a megkérdezett magyarok teljesen szétszórt válaszokat adtak, amelyek közül a legjellemzőbbek: mindannyian normálisan élnek, néha történik incidens, de nem veszélyes, vannak problémák, verekedések, veszekedés, de zömében nem veszélyes, rossz, szerb fiatalok támadásai a magyar fiatalok ellen, a szerbek büntetlenül megússzák, a magyarokat viszont büntetik, fedezve és eltitkolva, a mai társadalom szétválasztja a magyarokat a szerbektől, gyöngén társalognak, hiányzik a gyerekek biztonságérzete, nem jó, bár nem jó a szerbek között sem, és így tovább.

A kérdésre „Hogyan értékeli a nemzetek közötti viszonyokat Vajdaságban?” (tekintettel a kutatás tárgyára egyes kérdések szándékosan ismétlődnek, különböző megfogalmazásban, hogy áttörjék a konformizmus akadályát), a magyar nemzetiségű megkérdezettek 11 %-a kijelentette, hogy a viszonyok rosszak és feszültek, 41 % azt mondta, hogy a nemzetek közötti viszonyok Vajdaságban jók, 20 % hogy a nemzetek közötti viszonyok Vajdaságban jobbak mint Temerinben, két %-a hogy rosszabbak mint Temerinben, és így tovább. Szembeötlő a nagy eltérés a korábban adott válaszoktól, amelyeket előtte adtak, a tartalmilag nagyon hasonló kérdésre „Hogyan fogalmazná meg tömören nemzetének jelenlegi helyzetét Vajdaságban?”. A megkérdezett magyarok sokkal kedvezőbbnek ítélik a nemzetek közötti viszonyokat, mint a saját nemzetüknek a helyzetét Vajdaságban, jelentős számuk pedig észleli Temerin sajátosságát, mint külön érzékeny közösséget. A kérésre, hogy indokolják meg a vajdasági nemzetek közötti viszonyairól kimondott értékelést, a megkérdezett magyarok szélsőségesen szétszórt válaszokat adtak, mint: attól függ, hogy mely régióban, jó, még rosszabb, semmilyen, szörnyű, katasztrófa, részben jó, gondolom, hogy Vajdaságban van elég tolerancia, de intolerancia is, és így tovább.

Hogyan válaszoltak az előbb említett kérdésekre a megkérdezett temerini szerbek? A kérdésre, hogy „Hogyan fogalmazná meg tömören nemzetének jelenlegi helyzetét Vajdaságban?” a megkérdezett szerbek 34 % úgy látja, hogy a szerb nemzet helyzete Vajdaságban veszélyeztetett és nehéz, 44 % hogy jó, és így tovább. Meg kell említeni az elégedetlen szerbek néhány megfogalmazását: olyan az érzésem, hogy a szerbek kisebbségben vannak, túrhető, lehet jobb is, nyomorúságos, elnyomott ugyanúgy mint Horvátországban, nem szentelnek elég figyelmet a szerb identitásnak, nem kap kellő figyelmet a szerb kultúra, a hagyományok, úgy néznek ránk mint a kisebbségre, a kisebbségnek több joga van mint nekünk, közepes helyzetben vannak a szerbek, a többieknek több joga van nálunk, és így tovább.

A kérdésre „Hogyan látja nemzetének jövőképét a közeljövőben?” a megkérdezett szerbek 25 % kedvező elvárásai vannak, 35 % kedvezőtlen, változást nem vár a megkérdezettek 15 %, és így tovább. Rendkívül szembetűnő, hogy a megkérdezett szerbek nemzetük vajdasági jövőjét illetően sokkal borúlátóbbak, mint magyar szomszédjaik.

Bármennyire nem reálisak az előrejelzéseik (már csak a demográfiai okok miatt is) ezt a nemzeti pesszimizmust nem nehéz áthangolni egy másik csoport elleni agresszióvá: ez a puszkapor száraz és nincs szükség erős szikrára, hogy robbanjon.

A kérdésre „Hogyan értékeli a nemzetek közötti viszonyokat az Ön községében?” a megkérdezett szerbek 39 % azt válaszolta, hogy a nemzetek közötti viszonyok nehezek és feszültek, míg a 41 %, hogy jók, és így tovább. Szembetűnő, hogy a szerb beszélgetőtársak jobbnak látják a nemzetek közötti viszonyokat, mint a magyar társaik. A pótkérdésre hogy „Miért gondolják úgy?” ők, akár

csak a magyarok rendkívül szétszórt válaszokat adtak, tartalmilag hasonlókat, mint a megkérdezett magyarok, természetesen más nemzeti előjellel.

A kérdésre „Hogyan értékeli a nemzetek közötti viszonyokat Vajdaságban?” a megkérdezett szerbek 22 % (összehasonlítva a magyarok 11 %) szerint a viszonyok rosszak és feszültek, 41 % (ugyanaz a százalékarány a megkérdezett magyaroknál is) azt gondolja, hogy a viszonyok jók, és csak három % (a magyarok 20 % viszonyítva) gondolja azt, hogy jobbak, mint Temerinben, és így tovább. Rendkívül szembetűnő, hogy a helyi incidensek kisebb jelentőségűek a temerini és a járeki szerbeknek, mint a temerini magyaroknak. Másrészt, a megkérdezett szerbek a magyaroknál kétszer sűrűbben értékelik rossznak a nemzetek közötti viszonyokat Vajdaságban. Érdekes, hogy a megkérdezett szerbeknél is, akik kedvezőtlennek ítélik a nemzetek közötti viszonyokat Vajdaságban, észrevehetően alacsonyabb a részaránya azoknak, akik kedvezőtlennek ítélik saját nemzetüknek a helyzetét. A nemzetek közötti viszonyokkal kapcsolatos pótkérdésre hogy „Miért gondolják úgy?” a szerb megkérdezettek szinte azonos megfogalmazást adtak, mint arra a kérdésre, hogy „Hogyan fogalmazná meg tömören nemzetének jelenlegi helyzetét Vajdaságban?”

A szerbek veszélyeztetettebbnek érzik magukat Vajdaságban, a magyarok pedig Temerinben. A szerb veszélyeztetettség Vajdaságban, ténybélileg bármennyire is alaptalan, ható, ezt meg kell ismételni, azért is, mert reális társadalmi tényező, amely a viselkedés irányítója. Hogyan tekinthetünk a két temerini nemzeti közösség viszonyának összetett és összekuszált hálójára olyan tájékoztató alapján, amelyet egyes különösen érzékeny informátorok adtak?

A Magyar Remény Mozgalomnak fontos szerepe van Temerinben; kapcsolatban van a Jobbik,¹² magyarországi jobboldali párttal. A politikai pártok szempontjából nincs konfliktus a szerb és a magyar pártok között. A magyar pártok között vannak konfliktusok, a Vajdasági Magyar Szövetség úgy nézhet Temerinre, mint az egyetlen községre, amelyben a községi elnöke a Vajdasági Magyarok Demokrata Pártjából van. Az informátorok úgy vélik, hogy nincsenek politikai konfliktusok, de vannak mindennapos konfliktusok. Feltehető a kérdés, hogy a rendszeres politizálás és a politikai szervezetek törvényben megengedett nyílt konfliktusai meggyújtják-e vagy enyhítik az etnikumközi feszültséget? Az összetűzések, ha nyíltak, és amikor a legális játékszabályok keretében maradnak, akkor néha fájdalom-mentesebb következményekkel járnak, azoknál, amelyek létezését nyíltan nem ismerik be. Érdekes, hogy a 2012-es választási kampány alatt, amikor a politikai szenvedélyek felforrósodtak, Temerinben nem voltak etnikai incidensek.

A Magyar Remény Mozgalom, melytől a helybeli szerbek sokszor félnek, az adatközlők szempontjából egy komolytalan párt, de melynek még van bizonyos mozgósító ereje. A szerbek és a

¹² <http://www.vajma.info/cikk/szerbkiadas/1892/8222Jobik8221-tamogatja-Magyar-Remeny-MozgalomPokret-madjarske-nade.html>

magyarok is egymásról rosszul tájékozottak; az előbbieket sokszor összekeverik a sokkal mérsékeltebb Dverit a fasiszta Obrazzal, a másikat felismerik a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalmat Temerinben, amely igaz aktív volt öt-hat évvel ezelőtt, ott, ahol most más magyar szervezetekről van szó vagy inkább nem formális szervezett csoportokról, mint amilyen a húszegynéhány magyar skinheads. Az informátorok szerint az Obraz áll az etnikai incidensek többsége mögött.

Vallási összetűzések Temerinben nincsenek, a római katolikus és a szerb ortodox egyház a megnyugvás tényezői. Létezik területi szegregáció, ami különösen ott kihangsúlyozott, ahol egybeesik a források újraelosztásával (például a Temerin magyar részében emelt tömbházakban). Egyes egyenlőtlenségek a javak elosztásánál viszonylag régiek: Járekot köznyelvben Temerin fővárosának hívták, mert benne éltek a harcosok a nekik járó kiváltságokkal. Egyes adatközlők a temerini incidensek aránytalanul nagy számát a nagyszámú bevándorlóval és menekülttel magyarázzák. Temerin ebből a szempontból Újvidék militáns elővárosaira és külvárosaira emlékeztet, mint amilyen Veternik és Futak, azzal, hogy annak ellenére, hogy Újvidékhez egész közel van, nagyszámú magyar nemzetiségű polgár él.

A kilencvenes évektől a szerbek és magyarok egymás mellett élnek. Gyakorlatilag már nincsenek kétnemzetiségű kávézók. A magyar középiskolás diákok sok esetben rendkívül nehezen értik a szerb nyelvet. Általános a megítélés, hogy a megosztottság a fiatalok között nagyobb, mint az idősebbeknél.

A fiatalok egymás hiányos ismerete és nemzeti megosztottsága egyeseket arra ösztökélt, hogy javasolja: kétnyelvű iskolákat hozzanak létre. Ez segítené egymás jobb megismerését, és intenzívebbé tenné a korosztályok produktív kapcsolatait, de, tekintettel számos más helység tapasztalatára, bizonyosan felgyorsítaná a magyarok beolvadását. Ahogy egy jobboldali magyar politikus megjegyzi: „Én itt nem látok nagyobb esélyt valamiféle normális élethez, nem kell előállni a javaslattal, hogy hozzanak létre vegyes iskolákat, mert az felgyorsítaná a magyarok asszimilációját Temerinben. Ezt senki se cáfolhatja meg. Mi megállítanánk a beolvadást, mert például azt mondjuk, hogy a magyaroknak kell a magyar kultúra, a szerbeknek a szerb kultúra és, hogy mindannyian éljünk szépen együtt és akkor az lesz valamiféle multikultúra. Ez a mi álláspontunk, és meg kell őrizni az iskolát olyannak, amilyen most. Valamilyen nagyobb logikát, ami a valamiféle multikulturalizmust illeti nagyobb eredményt érhetnénk el, ha más sikeres szervezeteink lennének, gondolok a civil szervezetekre, amelyben vannak szerbek és magyarok, aztán a sportklubokra, szerbekkel és magyarokkal, szóval mi nézzük a szabad tevékenységeket, hogy ott társalogjanak, szocializálódjanak, és akkor mindezt elérnénk asszimiláció nélkül, legalább is ez a mi álláspontunk.”

Ideális megoldás lenne a szerb nyelv tanításának a lényeges feljavítása a magyar gyerekek számára, akár olyan módszerrel, mint ahogy az idegen nyelveket tanulják. Ezt támogatja a magyar nemzeti kisebbség Nemzeti Tanácsa is. Másrészt, ennek követnie kellene a környezetnyelv tanulása is, vagyis a magyar nyelv tanulása szerb osztályokban. Ez az ideális megoldás azonban teljesen irreális olyan állapotok közepette, amikor a helyi szerbek úgy érzik, hogy diszkriminálják őket. Marad az elkerülhetetlen kérdés, hogy mi az elérhető.

Reakciók az incidensekre

Már volt szó a nemzetközi szervezetek beavatkozásáról, mindenekelőtt az Európa Tanácsról, ami odahatott arra, hogy lényegesen csökkent az etnikai incidensek száma Vajdaságban a 2003 és 2005 közötti fellángolása után.

Az új incidensek újabb reakciót váltottak ki. Az Európai Parlamentnek az „Az Európai Parlament megfélemezett Vajdaságról?” címmel megtartott közmeghallgatásán (hearing) 2009. április 2-án Becsei Zsolt Magyarország képviselője megállapította, hogy az etnikumok közötti incidensek szempontjából a helyzet 2009-ben nem sokkal jobb, mint 2005-ben. Tőkés László Románia EP képviselője úgy értékelte, hogy Vajdaság magyarlakta településein érezhető a félelem, valamint a más nemzetiségűek gyorsított betelepítése a magyarlakta településekre. A közmeghallgatáson Szerbiából jelen volt Bozóki Antal ügyvéd, az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület elnöke, Sonja Biserko a Szerbiai Helszinki-bizottság elnöke, Sonja Licht egy belgrádi emberjogi alap elnöke, Süge Zsolt a szenttamási Emberi Jogi Központ képviselője és Petar Teofilović - vajdasági ombudsman.¹³

A temerini fiatalok elleni támadások 2010. januárjában kiváltották a Civil Társadalom-fejlesztési Központ reakcióját. A helyzet romlásáról ebben a községben, közvetlenül tájékoztatták Catherine Ashton-t az Európai Unió kül- és biztonságpolitikai főképviseletét.¹⁴ Korhecz Tamás tartományi jogalkotási, közigazgatási és nemzeti közösségügyi titkár a 2010. januári incidensekkel kapcsolatban kijelentette: „Úgy gondolom a pénzbüntetés nem kellő mértékű szankció az ilyen esetekre. Ellenkezőleg, az ilyen büntetések arra bátorítják az elkövetőket, hogy folytassák az etnikai alapú erőszakcselekményeket”¹⁵ Korhecz becslése szerint „Vajdaságban bizonyosan vannak még a temerinihez hasonló nemzeti alapú támadások, de sértettek félelemből azokat nem jelentik fel (...) Temerinben már hosszabb ideje tart a harc a gyűlölködő falfirkákkal”. A temerini rendőrség öt nap után tett bűnvádi feljelentést öt fiatal ellen erőszakos viselkedés miatt. Nem tettek feljelentés faji, nemzeti és vallási gyűlöletkeltés miatt

¹³ <http://www.vajma.info/0szerbkiadas.php>

¹⁴ http://cdcs.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=418&Itemid=33

¹⁵ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/Hronika/464291/Incident+na+nacionalnoj+osnovi+u+Temerinu.html>

2010. február 20-n Gusztony András Temerin község elnöke az ismétlődő fizikai támadások után kijelentette, hogy „az ilyen és hasonló incidensek elkövetői rendszerint a legenyhébb büntetést kapják”, míg Korhecz Tamás kihangsúlyozta, hogy „az államon és az igazságszolgáltatási szerveken a sor, hogy a kisebbségek elleni támadások miatti perekben, a bűnösöket börtönnel büntesse, ne pedig szimbolikus pénzbüntetésekkel”. Megfigyelhető volt, hogy az ezzel kapcsolatos sajtótájékoztatón csak a magyar nyelvű médiumok újságírói voltak jelen.

Az állítólag egyenruhás magyar fiataloknak (állítólag a második világháborúban a náciikkal szövetséges nyilasok egyenruháit viselték) a szerb társaik fémrudakkal való megtámadása kapcsán 2011. őszén, a jobboldali szerb webportálok megállapították, hogy az esetre nem reagált sem a községi, sem az állami hatalom.¹⁶ Vajdaság AT képviselőházának elnöke rendkívül erélyes hangon reagált az esetre.¹⁷ Ellentétben a temerini szerb lakosság meggyőződésével, a rendőrség megállapította, hogy az incidens nincs kapcsolatban a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalommal. A községi biztonsági és nemzetek közötti bizottságok rendkívüli ülést tartottak. Az Obraz szerb ultra-nacionalista szervezet bejelentette az éjszakai őrjáratok megszervezését.¹⁸ Az újvidéki rendőrség megerősítette a járőrözést Temerinben.

Temerin község elnöke úgy értékelte, hogy kivéve a szeptemberi eseményeket, amikor három verekedés történt nemzeti alapon, az elmúlt évben Temerinben az incidensek száma megfelelő volt.¹⁹ A rendőrség gyorsan letartóztatta a verekedések kezdeményezőit. Gusztony „kérte a rendőrségtől, hogy vizsgálja ki, hogy áll-e valaki az események mögött, mert szerinte nem vehető kész ténynek az, hogy valójában temerini különlegességről van szó”. Žarko Obradović oktatásügyi miniszter megállapította, hogy „a temerini iskolákban kiemelten jó a biztonság”, és hogy fel kell fedni az incidensek hátterét. Saša Janković köztársasági ombudsman aggodalmanak adott hangot, a gyűlölet szította incidensek megnövekedése miatt.

A Magyar Remény Mozgalom azt állította, hogy a szerb és magyar középiskolások szeptember 26-i verekedése magyarellenes hisztériának a következménye.

Egy nappal később az újvidéki rendőrség közölte, hogy „2011. januárja és 2011. szeptembere között 33 % csökkent a nemzetek közötti incidensek száma”, arra, kérdésre válaszolva, hogy bebizonyosodott-e egyértelműen, hogy a legutóbbi incidenseket etnikai gyűlölet ihlette, a rendőrség sajtófelelőse azt válaszolta, hogy „tény, hogy erőszakos cselekményekről van szó, de az ügyészség feladata, hogy minősítse az eseményeket”. Elmondta, hogy a helyzet romlásához nagymértékben hozzájárult az Obraz és a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom.²⁰ Kutatásunk megmutatta a

¹⁶ http://www.vidovdan.org/index.php?option=com_content&view=article&id=18349:-qq&catid=48:vesti

¹⁷ A „Magyar Szó” írása alapján

¹⁸ <http://www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:346180-Temerin-Zbog-pretucene-dece-Obraz-najavljuje-straze>

¹⁹ Magyar Szó, 2011.09.28

²⁰ Magyar Szó, 2011.09.29.

szélsőséges magyar szervezetek jelenlétét Temerinben, de a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalomét nem. A feltevés, hogy ez a mozgalom beleolvadt a mérsékeltbb Magyar Remény Mozgalomba külön ellenőrzéseket igényelne. Ivica Dačić Szerbia belügyminisztere 2011. októberében a Tartományi Biztonsági Tanács temerini ülésén beszámolt, hogy Vajdaságban az év első kilenc hónapjában 108 etnikai incidenst jegyeztek, ebből öt fizikai támadást, négy névtelen fenyegetést, 17 verbális összetűzést és 43 falfirkálást. Betörték az újvidéki Petőfi Sándor Magyar Kultúrközpont épületébe.

A miniszter szavai szerint „az incidensek száma csökkenő tendenciát mutat, a komolyabb incidensek közé sorolható a három temerini verekedés, melyekből kettő a szerbek és egy a magyarok kárára. Nemzeti jellegű incidens történt még Óbecsén (két eset), és a hódási községhez tartozó Deronján. Összesen 54 ilyen jellegű feljelentés történt, 33 esetben ismertek az elkövetők.”

A Tartományi Biztonsági Tanács megállapította, hogy 2011. kilenc hónapjában megőrizték a nemzetek és a vallások közötti stabil kapcsolatot, és a temerini incidensek nem okozták azok megromlását.²¹ A gregoriánus Karácsonykor megtörténtek az újabb incidensek, az elkövetőket pedig szabálysértési eljárásban 25 napi börtönbüntetésre ítélték (faji, nemzeti és vallási gyűlölet előidézéséért és szításáért a legenyhébb büntetés egy év börtön). A magyar parlamentben levő Jobbik párt képviselőinek a kezdeményezésére Magyarország Külügyminisztériuma interveniált az enyhe büntetés miatt, „Németh Zsolt államtitkár kihangsúlyozta, hogy a támadások rasszista jellegét ez úttal ki lehet zárni, tekintettel arra, hogy a támadók egyike magyar volt”. A Magyar Külügyminisztérium megállapította, hogy a helyzet Temerinben komoly, ugyanakkor megnyugtató, hogy a szerb hatalom hatékonyan intézkedett, ezért elutasította a diplomáciai lépések foganatosítását.²²

Csorba Béla a Vajdasági Magyarok Demokrata Pártjának temerini tisztségviselője következőképpen reagált Német Zsolt államtitkár nyilatkozatára: „Az incidens hangadója ugyanaz a személy volt, aki az utóbbi hónapokban aktívan részt vett a magyarelles incidensek kiprovokálásában Temerinben - magyarázta a Vajdaság Ma hírportálnak Csorba Béla, hozzátéve, hogy a szélsőséges Obrazhoz közel álló személyről, vagy annak tagjáról van szó. „Semmilyen újdonság és nem helyi specialitás, hogy ezek a deviáns viselkedésű csoportok akcióikba bekapcsolnak olyan magyar vezetéknevű személyeket is, akik az értékrend szempontjából már asszimilálódtak”- nyilatkozta a VMDP tisztségviselője, megjegyezve, hogy mindez a valós szándék elkendőzését szolgálja, hogy probléma esetén bűnössé lehessen nyilvánítani az asszimilált magyarokat. „Nagyon sajnálom, hogy egy nagy tapasztalatú politikus, mint amilyen Németh Zsolt figyelmen kívül hagyta ezeket a tényeket.”²³A

²¹ Magyar Szó, 2011. 10.26.

²² <http://www.vajma.info/cikk/szerbkiadas/1726/>

²³ <http://www.vajma.info/cikk/szerbkiadas/1728/>

karácsonyi incidensekkel kapcsolatban Temerinbe látogatott Ékes Ilona (Fidesz) magyar parlamenti képviselő, a Nemzeti egység, az emberi és a kisebbségi jogok bizottságának a tagja. Az incidensben megsérült magyar fiatal a kórházban meglátogatta Egeresi Sándor a Tartományi Képviselőház elnöke és Stevan Krstić az újvidéki rendőrség ügyvezetője. Egeresi és Krstić elítélték a legújabb incidenst, hangsúlyozva, hogy folytatják az együttműködést az etnikai incidensek mérséklésén.²⁴ Kutatásuk eredményei feltárják a helybéliek egyes reakcióinak gyökereit. A kérdésre, hogy „Egyes vajdasági kisebbségek tagjai panaszkodnak a helyzetükre. Gondolja-e, hogy kell-e nekik adni új, további jogokat azok mellé, amelyeket jelenleg élveznek?” a következő válaszokat kaptuk: a megkérdezett magyarok 46 % úgy gondolja, hogy a kisebbségek számára biztosítani kell a polgári jogokat; 18 % külön kisebbségi jogokat szorgalmaz, öt % pedig úgy gondolja, hogy már most is túl sok joggal rendelkeznek. A többi magyar megkérdezett kijelentette, hogy nem tud válaszolni a feltett kérdésre.

Az eredmények elképesztők lennének, mivel a kisebbségi jogok megvalósításának a szintje a gyakorlatban jelentősen meghaladják azt, amit a temerini magyarok követelnek, ha nem tartanánk szem előtt a szerb nacionalisták válaszait. A megkérdezett szerbek 23 % úgy gondolja, hogy a nemzeti kisebbségek számára biztosítani kell a polgári jogokat, három %, szerint a kisebbségeknek külön kisebbségi jogokat kell, hogy élvezzenek (amit nem csak a nemzetközi szabványok, hanem az állami törvények is előírnak), és egész 47 % azt gondolja, túl sok joga van a kisebbségeknek. Magyarozatot igényel a sok megkérdezett magyar szemmel látható kétszínűsége és a megkérdezett szerbek körében rendkívül elterjedt sovinizmus. Az első feltételezés az, hogy mindkét tulajdonság a nemzeti veszélyeztetettségben gyökerezik, legyen megalapozott vagy nem. Ismeretes, hogy a kollektív tudat tartalmi úgy hatnak, mint a reális okozati tényezők, függetlenül attól, hogy igazak-e.

Polgárórség

Temerinben a romaellenesség köti össze a sűrűn egymással szemben álló szerbeket és magyarokat, ami összhangban van a romák iránti nagyon magas szociális és etnikai distanciával egész Szerbiában.²⁵ A polgárórség kérdése jelentős a romák iránti viszonyulás összefüggésében: ezek afféle paramilitáris (igaz fegyvertelen) csoportokként jöttek létre 2011. folyamán a bácskai Tiszamente egyes településein (Pétterréve, Bácsföldvár) valamint Észak-Bácskában (Csantavér). Magyar többségű településekről van szó, amelyek az utolsó évtizedekben demográfiai elnéptelenedésnek vannak kitéve. Mivel Szerbia az EU-val kötött Visszafogadásról szóló megállapodással (2007) arra kötelezte magát, hogy visszafogadja területére azokat a személyeket,

²⁴ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=01&dd=06&nav_category=12&nav_id=571635

²⁵ Az interetnikai viszonyok egyes kutatói javasolják, a romák iránti etnikai distancia átfogalmazását faji distáciává.

akik törvénytelenül tartózkodnak más országokban, ezeket a településeket az EU-ból visszatelepített romák kezdték benépesíteni. A roma lakosság jelentősebb számú letelepedése után ezeken a településeken néhány éve megnőtt a bűnözés, amiért a helybéliek az odatelepült romákat vádolták. Bár magyar többségű településeken alakultak, a polgárórség zömében kétnemzetiségű, mivel azokba legtöbbször képviseltetve vannak a helyi, kisebbségben levő szerbek is. A vezető magyar párt a Vajdasági Magyarok Szövetsége, ellenezte a polgárórség megszervezését, ami arra utal, hogy megszervezésükben szerepük volt a vajdasági magyarok kisebb, rivális pártjainak.

Érdekes megnézni, hogy az egymással sok mindenben szembenálló Temerin községben élő szerbek és magyarok, hogyan néznek a polgárórségre, a megnövekedett bűnözés problémájára a magyar többségű vajdasági településeken, tömörebben fogalmazva a magyar-roma problémára.

A kérdésre, hogy „A bűncselekmények mely formái vannak jelen az utóbbi időben a temerini községben?” a megkérdezett magyarok 50 % és a szerb válaszadók 30 % elsősorban a lopásokat említette; a verekedéseket a szerbek 27 % és a magyarok 23 % említi; a kábítószer-kereskedelmet a szerbek 14 %, a magyaroknak pedig a 4 % említi. Láthatólag a temerini magyarok tájékozottabbak a lopásokról, de kevésbé ismerik a kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos történéseket.

Arra a kérdésre, hogy „Mit gondol a polgárórségekről, amelyek Péterrévén és Bácsföldváron léteznek? Kitől védik azok a helybélieket? Ki szervezi őket?” a megkérdezett szerbek és magyarok nagy többsége (több mint a fele) azt válaszolta, hogy nem ismeretes előttük. Érdekes, hogy a polgárórséget, a megkérdezett magyaroknak a 32 % tart jó megoldásnak, a szerbeknek pedig a 16 %-a. Az átütöbbré fogalmazott kérdésre, hogy „A bűnözés megnövekedése miatt sokszor az utóbbi években külföldről hazaküldött romákat okolják. Mit kellene, hogy megváltoztatniuk a viselkedésükben, hogy jobban elfogadják őket a településeken, amelyekre költöztek?”²⁶, a választ, hogy „Semmit, nem zavarnak” a magyaroknak 7 % a szerbeknek pedig 9 % adta. Azt hogy „Nekünk kell irántuk megváltoznunk” a magyarok két % a szerbeknek pedig a három %-a mondta. A romák kényszerű kitelepítését a magyarok és a szerbek két-két %-a támogatja. Az álláspontot, hogy a romákat nem lehet megváltoztatni (amikor is a nekik tulajdonítható, lopásra való hajlamukra gondolnak) a magyarok 7 %, a szerbeknek a 4 % képviseli. A mérsékeltbb romaellenes álláspontot, amely szerint a romáknak meg kell változtatni a szokásaikat, viselkedésüket, a munkához való viszonyulásukat, az állítólagos hajlamukat a bűnözésre, a higiéniát, a magyarok 40 % a szerbeknek pedig a 41 % képviseli. Ezek a különbségek jelentéktelenek. A megkérdezetteknek kevesebb, mint a

²⁶ Érdekes idézni még néhány megfogalmazást erre a kérdésre: a legnagyobb gond az, hogy a „vér nem változik”; nekik a vérükben van, hogy ne dolgozzanak; minél több figyelem kell ahhoz, hogy megváltozzanak, nem holnap, hanem hosszútávon; rájuk köphet, de meg is értheti őket; hogy kevesebb erőszak legyen; ha az ember nem ismeri, mindjárt azt gondolja, hogy roma lop; a helyzet összetett; hogy ne lopjanak; dolgozzanak, ha van munka; megvan a maguk életmódja, amit mi nehezen fogadunk el; visszaküldeni őket külföldre; próbálják tisztességes módon megkeresni a megélhetésre valót, és így tovább.

fele, mindkét nemzetiségből, rasszista álláspontot képviselt a romák iránt, de közben szinte nincs erőszakos rasszista intézkedésre való hajlam. Sajnos, a roma népesség általános helyzetére nézve, hogy az egyébként elterjedt rasszizmus Temerinben kevésbé elterjedt a vajdasági rasszizmusnál.²⁷

A jobboldali magyar pártok temerini képviselői, azok, amelyeket a bácskai polgárőrség megszervezésével vádolnak, tisztában vannak vele, hogy nincs roma-probléma a tanulmányozott községben: „Nem lehet a péterrévei és a csantavéri helyzetet összehasonlítani Temerinnel. Az valami teljesen más. Ott problémánk volt...A helyzet kritikussá vált, mert a tolvajok szerveződtek és loptak mindent, ami a kezük alá került. Az utóbbi időben agresszívak lettek, idős embereket bántalmaztak, volt ott minden. Amíg az első polgárőr nem ment ki az utcára, Péterrévén minden este öt - hat rablásunk volt, ennyi legalább. A polgárőrök megjelenése után nincsenek rablótámadások Péterrévén. Most nem mondom, hogy ez kizárólag a polgárőrségnek köszönhető, de éppen az, a polgárőrség ösztönözte a rendőrséget és az ügyészséget arra, hogy tegyék a dolgukat. Aztán Péterrévén voltak razziák, a rendőrség jobban angazsálta magát és most minden rendben van. Nem mondom, hogy épp minden a rendjén van, de a bűncselekmények, a lopások és rablások száma lényegesen csökkent.“ Egyesek közülük, a polgárőrség megalakítását igazolva, odáig mennek, hogy a különböző nemzetiségű helyi lakosság közötti híd szerepére is alkalmasnak látják.²⁸ Temerinben tehát nincs tetteges romaellenesség (ha félretesszük a mindenütt elterjedt romaellenes előítéleteket), aminek van meggyőző és egyszerű oka: a temerini községben rendkívül kevés roma él. Ahogy az egyik adatközlő, egy jobboldali magyar politikai párt tagja mondja: „Nincs információm arról, hogy Temerinbe romák költöztek volna, de nem is hiszem, hogy ez megtörténik. Ez tisztén gazdasági kérdés (...) Temerin pedig egyáltalán nincs veszélyben, mert itt, nálunk, magas az ingatlanok ára. Például Péterrévén tízegynéhány házat vehet, Temerinben viszont ugyanennyi pénzért, mintegy 40 ezer euróért, egyetlen házat.”

A temerini lakosság jobb életszínvonalát nagymértékben feltételezi Újvidék közelsége, ami gátolja a romákat, hogy számbelileg jelentősebb tényezőként jelentkezzenek, ezzel pedig csökkentett a romaellenes viselkedés, ami jelen van Vajdaság és Szerbia más vidékein

²⁷ A Civil Társadalom-fejlesztési Központ nem akarta a szélesebb közvélemény elé tárni egyes kutatásainak az eredményeit a romák iránti viszonyulásról Vajdaság más környezeteiben (2009), azért, hogy ne járuljon hozzá az amúgy is elterjedt romaellenes hangulat „normalizálásához“.

²⁸ „Ami a polgárőrséget illeti, ha például a szerbek és a magyarok együtt őrzétoznának, vagy például romák, akkor az pozitív hatással volna a közbiztonságra és a közösségek közötti kölcsönös bizalom kiépítésére”.

Következtetés

Akkor mit is lehet tenni?

Mindenek előtt meg kell nézni, hogy már mit tesznek. A temerini incidensek kicsúsznak a szerbiai és a belgrádi közvélemény látóköréből, de más tényezők munkájának a tárgykörét képezik, vagy hivatali feladatból vagy a nyugodt, kulturált élet biztosításának szükségeként.

A tartományi, helyi és a civil tényezők próbálnak valamit tenni. Ugyanez érvényes a rendőri és az oktatási hatóságra is. A Temerin GO akció, melynek a végrehajtása ennek a tanulmánynak a megírása idején volt esedékes, alapjában véve jó elképzelés. Az implementátorok Temerin község Ifjúsági irodája, a helybeli Lukijan Mušicki középiskola és meghatározatlan kormányzaton kívüli szervezet. Az akció támogatója VajdaságAT képviselőház elnökének hivatala, és a tartományi Oktatásügyi közigazgatási és nemzeti közösségügyi titkárság. Az akció alapvető céljaként kiemelkedik „a temerini község fiataljai közötti etnikai különbség áthidalása”, a középiskolás ifjúság közös, szabad tevékenységében.

Egyes beszélgetőtársaink úgy vélik, hogy a biztonsági tanács főleg közlekedésbiztonsággal foglalkozik. Mások teljesen másként látják: „A biztonsági tanács, itt van, dolgozik, és szükség van rá.”

A civil tényezők elhanyagolhatatlanok. Az Ifjúsági Klubnak volt egy projektuma a szlovák többségű Bácspetróc községgel. Ebben a „Játékkal az előítéletek ellen” nevű projektumban egy magyar és egy szerb osztály társadalmi játékokat játszott és megnézték a „Život pored“ (Élet mellettünk) című filmet. Az aktivisták azt mondják, hogy az a probléma, hogy a fiatal emberek nem ismerik egymást, mert különválasztott iskolákba járnak. Másrészt, az elemi iskolák egybecsatolása nyilvánvalóan felgyorsítaná a magyarok beolvadását.

Az újvidéki ügyészség sokszor téved, amikor tévesen minősíti az incidenseket, mint verekedést, vagy könnyű testi sértést, nemzeti türelmetlenség előidézése és szítása helyett. Másrészt, tekintettel az ügyészségen és bíróságon dolgozók bizonytalan helyzetére, akik teles mértékben a pártközpontok hatalmasságaik akaratától függenek, nem reális remélni az ügyészség megfelelőbb eljárását.

Az ügyészségnek, ugyanúgy, mint a bíróságnak sincsen támasza ahhoz, hogy a törvénnyel összhangban dolgozzon, kivéve az Európai Bizottság értékelésére.

Az egyik adatközlő itt teljesen egyértelmű: „Újra hangsúlyozom, hogy ha az elkövetők nem kerülnek az igazságszolgáltatás elé, akkor semmit sem ér. A baráti társaság nem oldja meg a problémát. A probléma a megérdemelt büntetéssel oldódik meg.”

A rendőrség, akár csak a legtöbb incidens idején 2003 - 2005 között sokkal eredményesebben reagál az ügyészségnél. Tekintettel arra, hogy az incidensek Temerinben legtöbbször a kávézóknak vagy

azok előtt történnek, így munkájuk ellenőrzését megerősítették.²⁹A rendőrség világosan behatárolta a problémát, és nem csak, hogy megnövelte az éjjeli járőrözések számát Temerinben, hanem, mint látszott, a rendőrfőnök közvetlenül is részt vett az önkormányzatnak az incidensek meggátolását célzó testületének munkájában. Eközben a rendőrség is téved a helyzet felbecslésében. 2011. szeptemberében az újvidéki rendőrség sajtófelelőse kijelentette, hogy „közismert, hogy a helyzet romlásához nagymértékben hozzájárult az Obraz és a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom.”³⁰ Temerinben vannak magyar szélsőségesek, neonácik is, de a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom gyakorlatilag nem létezik.

Az állami szervek néha hanyagságból követnek el hibát, ami miatt felhevül a légkör. 2011. nyarán Temerin község kijáratánál és bejáratánál eltávolították az addigi kétnyelvű táblákat és csak szerb nyelvű feliratok kerültek vissza. Tiltakozva emiatt Gusztony András Temerin község elnöke úgy értékelte, hogy csak a cirill betűs írással kiírt táblák kihelyezése egy többnemzetiségű településen a Putevi Srbije köztársasági provokációja és a kisebbségi jogok súlyos megsértése. Írásbeli tiltakozásában, amelyet elküldött a köztársasági köztársasági köztársaságnak követelte, hogy azonnal cseréljék le a táblákat újakkal, amelyek a törvénnyel összhangban lesznek.³¹Néhány nap múlva kihelyezték a kétnyelvű táblákat.

Amikor 2011. szeptemberében az erőszakos incidensek újabb hulláma bekövetkezett, rendkívüli ülést tartott a községi biztonsági tanács és a nemzetek közötti viszonyokkal foglalkozó tanács. Szemmel látható, hogy külön javaslatok megfogalmazása helyett kérelmezni kell a törvények alkalmazását, és, hogy folytatni azokat a tevékenységeket, amelyeket a különféle állami és helyi szervek és civil egyesületek már tesznek. Itt jelentkezik három kulcsfontosságú probléma.

- Az első a független ügyészség és bíróság hiánya. A probléma nyomasztja egész Szerbiát, de az érzékeny környezetekben ennek különösen súlyos következményei vannak.
- A másik probléma a veszélyeztetettség elterjedt érzése. A most lényeges kilátásból irreleváns, hogy a szerbek Vajdaságban nincsenek veszélyeztetve. Lényeg, hogy rengeteg ember érzi azt, hogy nemzetiség szempontjából veszélyeztetve van és ez a tévhit hat a viselkedésre.
- Végül, Temerin, akár csak általában Szerbia valami, ami kicsúszik a belgrádi közvélemény figyelméből. A belgrádi interjúkészítők a terepen az etnikumközi feszültségek erőteljes hatása alatt voltak, melyekről a felkészítés előtt semmit se hallottak. A koszovói vagy bármely szerbiai etnikumközi viszonyok minden romlása áttérjedhet Temerinbe, többszörös hatással. Sajnos az ilyen előrejelzés az eddigi tapasztalat alapján megalapozott. Vajdaság nyilvánvalóan nem vezethető le Temerinre, és a nemzetek közötti viszonyok Vajdaságban nem olyanok, mint Temerinben. De, Temerin jelzésértékű lehet Vajdaság jövője szempontjából és pedig biztosan nem csak a szó

²⁹ <http://www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:347263-Temerin-Sa-zebnjom-u-novi-vikend>

³⁰ Magyar Szó, 2011.09.29.

³¹ http://www.magjarszo.com/fex.page:2011-07-12_Temerin_samo_cirilicom.xhtml

kedvezőtlen értelmében. A kockázatok, amelyekkel ez a közösség szembenéz nem áthidalatlanok.

Függelék:

Metodológiai megjegyzések és a terepi tapasztalat

A kutatás 2012 áprilisában lett megvalósítva.³²

A kutatás alapvető célja Temerin község komplex, monografikus vizsgálata volt, hogy kiderüljenek az etnikai összetűzések okai, az áthidalásuk lehetőségei és az akadályok, amelyek a feladat elé kerülnek, az akadályoknak a minimalizálási módja, és az eredmények optimalizálása (vagyis a szerb-magyar etnikumok viszonyának a javítása a községben), megvalósítva ezzel a vajdasági nemzetek közötti viszonyok stabilizálásának előfeltételeit.

A kutatás módszertana:

a) terepi munka: mélyinterjú Temerin község 300 lakójával (önkormányzati tisztségviselők, politikai pártok képviselői, angazsált értelmiségek, professzorok, kormányzaton kívüli szervezetek képviselői, újságírók, ifjúsági aktivisták); az interjúkat felkészített személyek készítették, főleg Belgrádból (összesen 12-en). Ez nyelvi akadályt okozott a magyar lakossággal szemben. A kockázatot tudatosan vállaltuk, a korábbi tapasztalatok tükrében. Tekintettel a kutatás témájára fontosabb volt a distancia biztosítása, mint az interjúkészítőknek a megkérdezettek iránti empátiája. A nyelvi akadály főleg a fordítók tapasztalatával lett leküzdve; amikor szükség volt rá, fordítót biztosítottunk. A konformizmus akadályát, az egymást követő egyre offenzívabb kérdések feltevésével törtük át, Kinsey módszerével. A feldolgozásból kidobott kérdőívek száma mégis nagy volt – mintegy ötven; végül 251 kérdőív került feldolgozásra. Az interjúkészítők négy független csoportja dolgozott, a terepi adatgyűjtés jobb ellenőrzése és a begyűjtött nyilvántartás további logikai ellenőrzése céljából. Az adatok először minőségileg lettek feldolgozva (egyedül olyan állapotban nyújthatnak nem várt eredményeket) utána mennyiségileg (a SPSS statisztikai csomagban).

³² A kutatói csoport tagjai: mr. Snežana Ilić – a projektum koordinátora, Alisa Halak – a projektum asszisztense, dr. Vladimir Ilić – metodológus és a publikáció társszerzője, Miroslav Keveždi – valláskutató, interjúista és a publikáció társszerzője, Bojana Begović és Biljana Boumoussa, adatfeldolgozó munkatársak, Marina Olear, Dušan Vujičić, Doris Mihajlov, Aleksandra Marković, Stefan Vujičić, Petar Simić, Ivan Tijardović, Nikola Pljevaljčić, Maja Krek, Stevan Janković, Matija Jovanović i Relja Knežević interjúista.

A tervezett minta a struktúra szempontjából teljesítve lett; az interjúkészítők azt a feladatot kapták, hogy olyan kvótamintát valósítsanak meg, amelyben az etnikai szerbek és a magyarok aránya megközelítőleg kettő az egyhez legyen (hogy követni lehessen az esetleges eltéréseket mikro szinten, egyes települések között, statisztikai megfigyeléshez szükséges számban); kért és megvalósított volt, hogy a nők részaránya megkérdezettek egyharmada és fele között legyen (várható volt, hogy tekintettel a témára és a kutatás környezetére, tudatos sexista módon, hogy a férfiak nyiltabbak lesznek a válaszadásban); a megkérdezettek egyharmada 18-22, és 23-35 év közötti illetve 36 éven felüli volt.

b) községi, rendőrségi és bírósági dokumentumok elemzése

c) a sajtó elemzése a reakciók követése céljából és a községben történtek kapcsolata a külső tényezőkkel

Terepi tapasztalatok:

Minden kutatás legalább bizonyos mértékben a valóság megváltoztatása is: a társadalmi közösségekben nincs előrelátva külön szerep a kutatók számára, és ők az adatgyűjtés folyamán némileg változtatnak a megkérdezettek tudatának tartalmán és következetesebbé, precízebbé, tartalmasabbá teszik őket. Ez elkerülhetetlen, még akkor sem, ha érzelmileg távolságtartó belgrádi és nagybecskereki kutatókat alkalmaznak.

A kutatás mindig társadalmi viszony is, mégpedig kölcsönös: a megkérdezettek is hatnak a kérdezőkre és személyes egyenleteikre. Milyen benyomást kaptak az interjúkészítők Temerinben és Járekon, az ottani lakosoktól az etnikai incidensekkel kapcsolatos meglátásaikból?

Az egyik interjúkészítőnek az észrevétele már magába foglalja a feltevést, amely megmagyarázza, hogy miért is van aránytalanul sok incidens a temerini községben: „az idősebbek körében az benyomásod, hogy egy kisebb településen vagy, a kölykök között meg inkább mintha elővárosban volnál. Nyilvánvalóan jobban Újvidékre vannak utalva....”

Más terepi tapasztalatuk sem kevésbé érdekesek. Összességükben idézzük őket, idézőjelek nélkül: Induljunk Járekról, egy lány áll, magyar barátnője mellett, és arról beszél, hogy semmilyen jogot nem kellene adni a magyaroknak. Gazdaságilag jobban néz ki, mint a Telep. Az ember azt mondja, hogy elképzelhetetlen, hogy egy magyar bemenjen Járekra. Látszik a hangsúlyából is, hogy (Járekon – a CRCDD megj.) másmilyen, mint Temerinben, a bosnyák akcentus van túlsúlyban. Egyáltalán nem ismerik fel azt, hogy a szerbek nem éltek mindig itt, mint ahogy azt később a magyarok Temerinben idézték.

Ami a Kolóniát illeti a legkevesebb gond volt, és ott fejeztünk leggyorsabban. Azt mondták, hogy a

romák háziasak, és gyanakodó álláspontra helyezkedtek, amikor meghallják, hogy szociológiai kutatásról van szó, és ők is, amikor meghallják, hogy miről van szó, elzárkóznak a részvételtől (ez általánosítható mindenkire, nem csak a Kolóniára, arra még a legkevésbé, legalább is, amikor a szerb nemzetiségű megkérdezettekről van szó).

Lehet, hogy nehezebb volt a magyarok lekérdezésének a kezdése, később együttműködőbbek lettek. Az idősebb korosztályú magyaroknál érezhető a kedvetlenség vagy annak nehézsége, hogy szerb nyelven beszéljenek. Az egyik magyar asszony például felhozta a verekedés példáját, de azt hangsúlyozta, hogy nem nemzeti alapon történt. Mint mondta, fiatal bosnyákokról van szó, akik összeverekedtek.

Sokkal nagyobb volt az együttműködési készség a település peremi részein, mint a központban, a tömbépületek nagyon problematikusabbak voltak, rendszerint elutasítottak, amint meghallották, hogy miről van szó. (Temerin tömbépületeinek zömében szerb nemzetiségűek élnek, földszintes lakótelepekkel körülvéve, amelyekben magyarok élnek – a CRCDCD megj.) Ez vonatkozik a magyarokra is, akiknek kapui zömében be vannak zárva. A művelődési egyesületek aktivistái azt mondják, hogy nem kapnak támogatást azokra a rendezvényekre, melyeket a szerbek rendeznek. A Telepi szerbek elsősorban Magyarország és a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom hatását emlegetik. Ritkán emlegetik az incidensek magyar áldozatait, a szerb áldozatokhoz ragaszkodnak.

A szerbek többet panaszkodtak a magyarokra, mint a magyarok a szerbekre, de a magyarok nem voltak túl meggyőzőek, amikor azt magyarázták, hogy baráti viszonyban vannak a szerbekkel. Sajnos nem volt kapcsolatunk, szélsőséges álláspontú magyarokkal (az interjúkészítők második csoportjának volt – a CRCDCD megj.), mint a szerbek esetében (a „kiirtani a magyarokat” típusú és hasonló válaszok), lehet, hogy a nyelvi akadályok okoztak problémát (az interjúkészítők nem tudták, hogy ugyanabban az időben „szélsőségesebb magyarokkal” is folyik beszélgetés, mint ahogy említettük már, négy független kérdező-csoportot angazsáltunk – a CRCDCD megj.)

A primáris tapasztalat kétségtelenül fontos, de az behatárolt, annál is inkább, mert nem odavalósi interjúkészítőket alkalmaztunk. Minden esetre nem lett alkalmazva a „Veranda approach”, illetve a „distant observation”. Más adatforrásokra, elsősorban pedig az etnikai incidensekre kell összpontosítani.

Együttműködés Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőházával és Temerin község önkormányzati szerveivel

A projektumot partnerségben Vajdaság AT-al valósítottuk meg. Ez megkönnyítette a terepi munkát és kedvezően hatott az egyébként óriási bizalmatlanságra a megkérdezettek mindkét nemzetisége körében.

Temerin község elnöke és a Lukijan Mušicki középiskola igazgatója minden segítséget megadott,
amit kértünk tőlük.